

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
DOMENIUL DE CERCETARE : TEOLOGIE

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

*MĂRTURISITORI ȘI MUCENICI AI
TEMNIȚELOR COMUNISTE DIN
ROMÂNIA, CU SPECIALĂ REFERIRE LA
DOBROGEA*

COORDONATOR:
PR. PROF. UNIV. DR. NECHITA RUNCAN

DOCTORAND:
BRUTARU MARIUS CRISTIAN

CONSTANȚA
2022

1. Argument și obiectivele cadru ale lucrării

Vremurile în care trăim, fără a avansa ideea crizelor spirituale apocaliptice susținute de unele tendințe radicale, sunt vremuri de provocare la adresa conștiinței identității și apartenenței creștine și naționale. Din acest considerent, fără o notă critică de subiectivitate, considerăm că tranziția, care în opinia noastră încă nu s-a finalizat, de la comunism la libertatea democrației, reprezintă un test de conștiință pentru fiecare român care a experimentat regimul totalitar până în 1989, testul de fi tributari predecesorilor care, luptând pentru cauza libertății de exprimare religioasă, s-au dovedit a fi referințe pentru continuitatea și întărirea identității creștin-naționale. Tranziția politico-socială, deși înglobează astăzi o serie de ideologii neomarxiste definite public ca anti-creștine, ne aduce în prim plan, într-un mod presant, memoria trecutului. Libertatea de astăzi, care conjugă toate aspectele sociale ale unui român, este consecința luptei până la sacrificiu, martiraj, a celor care au înțeles creștinismul ortodox în firea sa autentică: hristică.

Nu greșim dacă afirmăm că toți cei care au suferit în închisori ca opozanți ai regimului comunist ateu și anti-social sunt adevărați „eroi” ai credinței care au înțeles adevărata dimensiune a mărturisirii lui Hristos în fața blocului comunist¹: integritate umană, libertate de exprimare socială, prosperitate și dezvoltare culturală, umanizare până la măsura sfințeniei.

În acest spectru larg, multidimensional, cercetarea noastră expusă în prezenta teză de doctorat își propune, ca obiectiv cadru, evidențierea muceniei din închisorile comuniste ca exercițiu de rememorare și conștientizare a valorilor cardinale umane. Obiectivele punctuale ale cercetării noastre sunt următoarele: (a) prezentarea istorico-religioasă a condiției Bisericii Ortodoxe Române în perioada comunismului ateu; (b) aducerea în prim plan a contextului de suferință experimentată de preoți și intelectuali români, mizând mai mult pe fenomenologia experienței lor; (c) datarea și detalierea formelor brutale și agresive aplicate de comuniști în scopul estompării efervescenței creștine; (d) problematizarea posibilităților și condițiilor de canonizare a celor care au suferit pentru mărturisirea lui Hristos.

Încălcarea brutală a drepturilor și libertăților democratice elementare în numele „luptei de clasă” specifice „dictaturii proletariatului”, a pus în umbră și a acoperit

¹ Vezi L. H. Longin, *Memorialul Durerii*, Humanitas, 2007.

realizările poporului român în ansamblul său și nu ale unui regim de persecuție prin definiție. Mulți au luat parte la „binefacerile” comunismului, dar mult mai mulți au împărtășit drama milioane de oameni străini în propria țară; unii s-au opus direct, alții au așteptat zorii libertății. În fața refuzului colectivizării și a cedării de cote-părți către stat, a rezistenței armatei în munți (au existat peste 200 de nuclee de partizani, cele mai cunoscute fiind grupurile de la Ogoranu și Arnăuțoiu din Carpații Meridionali) sau a protestelor muncitorești (grevele minerilor din Valea Jiului din 1972 și 1977²), Securitatea a răspuns prin represalii dure: torturi, anchete și înscenări politice. De exemplu, în procesul mediatizat al organizației „Garda Alba” din Hunedoara, în 1958 - o adevărată înscenare - se dăduseră verdicte dure: 5 la moarte, 47 de condamnări la muncă pe viață, 4 la muncă silnică pe viață și 17 închisori între 3-25 de ani. Instanțele comuniste, în urma unor procese false, au umplut închisorile și coloniile de exterminare prin muncă cu oameni nevinovați. Au fost arestați, interogați și condamnați laici și clerici; unii dintre ei au fost eliberați în 1964, alții odihnesc ca martiri în morminte necunoscute răspândite pe întreg teritoriul gulagului românesc.

2. Relevanța temei cercetate

Ceea ce ne-am propus în această teză de doctorat este explorarea experienței dramatice, dar îndumnezeitoare, a unor „bărbați” ai Bisericii, care prin, exemplu mărturiei lor, reprezintă conștiințe vii pentru generațiile actuale, desigur, dacă își mai recunosc rădăcinile creștine și naționale. Afirmăm acest lucru, deoarece, cu regret putem observa că în Europa secolului XXI, dacă în discursul public menționezi respectarea valorilor naționale, care edifică cultural și identitar românitatea, ești catalogat ca fiind un fundamentalist, rupt de spiritul progresist și integral al „comunității” europene. Este deja un trend agresiv de a surclasa apartenența la valorile creștine și naționale prin ideologiile neomarxiste care intenționează relativizarea și ștergerea trecutului. Logica secularizată a lumii de astăzi statuează starea aplatizată moral și religios ală edificiului fără sens, fără substanță umană și religioasă.

În calitate de creștin, îmi propun să aduc o minimă contribuție la actualizarea experiențelor trăite de martirii creștini persecutați în cele mai abominabile moduri doar

² F. Banu, „Instrumentalizarea trecutului: greva minerilor din Valea Jiului din august 1977 în viziunea Serviciului Român de Informații”, în *Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu»*, Cluj-Napoca, XLVI (2007), p. 503- 516.

pentru simplu fapt că propriile lor convingeri religioase și intelectuale erau într-o radicală contradicție cu principiile comunismului ateu.³

Odată ce România a aderat la Uniunea Europeană, au apărut noi provocări: problema homosexualității, familiile dezbinat din cauza faptului că unul dintre membrii ei lucrează în străinătate, drogurile, prostituția, comunitățile de emigranți români care nu beneficiază de asistență religioasă. La toate aceste provocări Biserica trebuie să răspundă conform Revelației și învățăturilor Sfinților Părinți. Dacă în perioada la care ne-am referit mai sus exista un singur mare dușman al Bisericii, în zilele noastre provocările sunt multiple. Dacă în trecut singura modalitate de luptă era rezistența tăcută și spirituală, în prezent trebuie să se implice toate elementele constitutive ale Bisericii. Implicarea preoților în activitatea socială era interzisă în trecut; în prezent, acest tip de activitate este din ce în ce mai necesar.

În societatea occidentală orientată spre bunuri materiale, Biserica Ortodoxă aduce o nouă experiență spirituală, bazată pe martiriul oamenilor care au suferit în perioada comunistă. Credința și lupta lor spirituală au dovedit că omenirea vizează unitatea în Hristos; dar această unitate, ca experiență spirituală, este mai presus de bunurile materiale; această experiență trebuie să pornească din această lume. Martirii din perioada comunistă ne-au oferit exemple că înțelegerea și trăirea în unitatea lui Hristos sunt posibile chiar și în această lume. În cadrul acestei experiențe prețioase, credința noastră contribuie la menținerea civilizației creștine în Europa actuală.

3. Structura lucrării de doctorat

Lucrarea este structurată în cinci capitole. Primul capitol - MEMORIA UNUI TIMP DE SUFERINȚĂ: COMUNISMUL ȘI BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ încadrează următoarele teme: Biserica Ortodoxă Rusă și monopolul sovietico-comunist; Restul lumii ortodoxe și comunismul ateu; Rezistența politică: spiritualitatea ca formă de anti-sovietism; Biserica Ortodoxă Sârbă - de la incertitudini la coerență identitară; Ortodoxia post-comunistă; O istoriografie a comunismului în România; O

³ Pentru o înțelegere comprehensivă a comunismului, vezi: S. Courtois, *Dicționarul comunismului*, Polirom, 2008; Gheorghe Drăgulin, *Victimele pușcăriilor comuniste și ale revoluției în atenția aghiografului contemporan*, în "BOR, CIX (1991), 1-3, p. 91-98; CNSAS (coord. Adrian Nicolae Petcu), *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989*, Nemira, 2005.

confruntare a contrariilor: Biserica Ortodoxă Română versus ideologia atee comunistă (1945-1964).

Capitolul II - DE LA RESETAREA IDEOLOGICĂ A OMULUI NOU LA MĂSURA SFINȚENIEI ÎN MUCENICIE își propune o prezentare cadru a modului în se aplica resetarea omului în logica comunistă, metodă aplicată în anumite închisori din România. Tot aici am prezentat sintetic mișcarea Rugul Aprins, ca un catalizator de spiritualitate emergentă în acele triste vremuri. Nu în ultimul rând, am prezentat tendințele de destructurare a vieții bisericești la nivel instituțional și parohial: persecuție, cenzură privare de libertate religioasă în perioada comunistă.

Capitolul III - MĂRTURII ALE SUFERINȚELOR ÎN ÎNCHISORILE COMUNISTE - și capitolul IV - PERSONALITĂȚI BISERICEȘTI ȘI CULTURALE CARE AU SUFERIT ÎN GULAGURILE DE CONCENTRARE DIN DOBROGEA se doresc a fi o prezentare a experiențelor crunte din temnițele comuniste, argumentate cu mărturii.

Capitolul V - CANONIZAREA MĂRTURISITORILOR DIN TEMNIȚELE COMUNISTE: DE LA MITOLOGIZARE LA NECESITATE problematizează un aspect încă în reținere în atenția Bisericii Ortodoxe. Sunt încadrate aici următoarele subteme: Cinstirea sfinților - un catalizator al sentimentului religios și al apartenenței naționale, Regimul comunist și încercările de modificare a memoriei Bisericii, Experiențele închisorii și crearea poștelor de mărturisitori.

Represiunea asupra Bisericii a fost un element esențial în impunerea modelului sovietic în România. În 1948, adoptarea Legii privind confesiunile religioase a permis Partidului Comunist să preia controlul asupra celei mai mari comunități ortodoxe din afara Uniunii Sovietice. Această lege stabilea controlul statului asupra numirilor episcopale, asigura o puternică reprezentare a Partidului Comunist în Sfântul Sinod și impunea un nou statut pentru Biserica Ortodoxă Română, centralizând administrația acesteia sub conducerea patriarhului. Toate proprietățile bisericești au fost naționalizate, iar Biserica Unită a fost unită cu forța cu Biserica Ortodoxă prin Decretul nr. 358/1948. Liderii spirituali ai comunității evreiești și ai diferitelor biserici protestante au fost întemnițați sau exilați, în timp ce preoții și episcopii ortodocși și uniți care au refuzat să colaboreze au devenit unul dintre cele mai mari grupuri de deținuți politici.

În urma revoltei maghiare din 1956, a început o nouă perioadă de teroare, când a fost adoptat Decretul nr. 318/1958, definind noi infracțiuni pedepsite cu moartea, a

fost adoptat pentru a preveni orice revoltă similară în România. Prin Decretul nr. 410/1959, mănăstirile ortodoxe și seminariile monahale au fost închise, iar cei mai mulți călugări și călugărițe cu vârsta de 60 de ani sau mai mici au fost forțați să părăsească mănăstirile și să fie nevoiți să-și găsească locuri de muncă laice.

În 1965, Nicolae Ceaușescu a fost ales ca lider al Partidului Comunist Român. La început, au existat semne de liberalizare în politica internă. Ceaușescu a câștigat curând respectul internațional atunci când a recunoscut statul Israel și a refuzat să sprijine invazia sovietică a Cehoslovaciei în 1968. Mai degrabă decât să afirme identitatea românească, naționalismul antisovietic al lui Ceaușescu a alimentat o ideologie de autoglorificare care, în anii următori, s-a transformat într-un cult neostalinist al personalității și într-un nou tip de despotism nepotist. Deși a tolerat Biserica Ortodoxă Română majoritară ca biserică „națională”, Ceaușescu s-a asigurat că aceasta a fost sistematic infiltrată de securiști, pentru a servi programului său antirusec.

Cu condiția să fie loiali regimului, liderii Bisericii Ortodoxe au evitat cele mai grave persecuții și au creat un „spectacol” impresionant în forumurile ecumenice, prezentând politicile guvernamentale ca fiind mai liberale decât erau de fapt. Acest lucru a presupus un anumit grad de compromis de bază, care a fost ascuns de numărul mare de lideri bisericești străini cu care românii au intrat în contact. Biserica Ortodoxă Română a aderat la WCC (Consiliul Mondial al Bisericilor) în 1961 și a devenit în curând de departe cea mai ecumenică dintre toate bisericile ortodoxe. În spatele scenei, însă, a existat o persecuție a credincioșilor, brutală uneori. Petre Țuțea, de exemplu, a petrecut 30 ani ca prizonier și alți 28 de ani în arest la domiciliu în mâinile poliției secrete, Securitatea. Nimic din această istorie ascunsă nu s-a regăsit în forumurile ecumenice în care liderii bisericii românești au jucat roluri de conducere. Abia după căderea Zidului Berlinului și răsturnarea lui Ceaușescu în 1989 a început să iasă la iveală adevărata experiență a ortodocșilor români sub comunism.

Sub comunism, toate formele de religie au fost respinse programatic ca fiind incompatibile din punct de vedere filosofic cu materialismul dialectic al lui Marx. Lenin și Stalin au pus în practică formula marxistă clasică, care derivă alienarea religioasă din alienarea economică și socială mai elementară și, în consecință, transformă lupta împotriva religiei într-o luptă împotriva sistemului social inechitabil. Un fenomen important a fost cel al așa-numitei reeducări, sau „spălare a creierului”, așa cum a fost numită în Occident. În România, arhitecții reeducării au urmărit să elimine religia, în

special credința creștină majoritară, și cultura tradițională românească, în special în rândul tinerei generații. Conștiința națională urma să fie subordonată ideologiei comuniste. Ingineria psihologică urmărea să schimbe natura umană prin ștergerea a ceea ce creștinismul, alături de iudaism și islamism, desemnează ca fiind imaginea lui Dumnezeu în persoana umană și prin înlocuirea acestei imagini cu idealul marxist-leninist al unui individ atomizat, izolat, care aderă energic la „partidul” totalitar.

În ideologia și practica comunistă a fost observată frecvent tendința de autoidentificare drept ceva cu totul „nou” și salvator. Realizarea acestei identități începe forțat cu o reinventare a istoriei, apoi cu construirea unei noi societăți, cu un nou sistem economic, iar pentru această nouă societate, un „om nou”, căci „era imposibil de conceput o lume comunistă populată de burghezi deghizați”; alternativa produsă, însă, era „un individ lipsit de individualism”. Crearea „Omului nou” s-a dovedit a fi cea mai mare problemă a comunismului, așa cum aveau să arate încercările de „reeducare”: „Pentru a reface sistemele economice și sociale, a fost suficientă desființarea vechilor structuri. Dar cum să procedezi pentru a distruge spiritul uman și a-l înlocui cu un altul diferit? Care ar fi formula acestei ființe umane diferite?”

Analiza detaliată a lui Boia este cea mai lămuritoare în interpretarea teoriei marxist-leniniste, așa cum a fost ea aplicată în perioada comunistă în România. El oferă, de asemenea, informații despre inventatorul modelului original care a fost testat și îmbunătățit la Pitești. Lucrarea lui Boia nu a intenționat să îi includă pe cei care, în cuvintele lui Nicholl, „trăiesc ... printr-o prezență pe care o numesc Spirit sau Duhul Sfânt”, sau să răspundă la întrebarea: „Ce este, mai exact, ceea ce mărturisește martirul?”. Boia nu ridică nici natura și problema răului abordate de Yannaras (2012). Totuși, aceste dimensiuni apar în relațiile celor care au îndurat Piteștiul și alte închisori și formează un fundal important pentru ceea ce se va scrie în continuare, deoarece o parte - probabil cea mai importantă pentru noul regim - a „formulei” pentru „omul nou” era necesitatea absolută de a distruge credința în Dumnezeu a fiecărei victime. Spiritul uman care trăiește prin prezența Duhului Sfânt „trebuie distrus, pentru că nu poate fi subjugat... 'reeducarea' este demonizarea omului, mutilarea spiritului, uciderea lui Dumnezeu, mecanizarea conștiinței, anihilarea personalității, distrugerea libertății, sclavia absolută, controlul de la distanță al psihicului, condiționarea reflexă a minții.”

Ideologia comunistă a considerat credința religioasă drept o chestiune de educație, pentru care, prin urmare, era necesară o „reeducare”. Atunci când aceasta nu putea fi obținută prin convingere, trebuia să fie încercată prin forță. „Reeducarea”

studentilor de la Pitești a fost cea mai profundă încercare de a crea „omul nou”. Închisoarea din Pitești a fost descrisă ca un „laborator” virtual, în care un grup de deținuți, condus de Eugen Țurcanu, toți recrutați cu grijă în închisoarea din Suceava ca fiind potriviți pentru această sarcină, au fost autorizați să își „reeduce” colegii deținuți și, astfel, să afle cât de mult pot îndura niște ființe umane. Alții, însă, nu interpretează experiența de la Pitești doar ca pe un experiment științific cu un scop politic definit: ei o văd în termeni eshatologici, ca pe o „arătare” (pentru a folosi termenul lui Nicholl) a războiului dintre bine și rău, dintre îngerii luminii și îngerii întunericului. Încercările de reeducare au fost abandonate din mai 1951, din motive încă neclare, deși încep să fie oferite diferite interpretări ale evenimentelor. Până atunci, grupurile de deținuți „reeducați” au fost transferate în alte închisori și lagăre de muncă, iar Gherla devenise (din toamna anului 1950) centrul de reeducare.

După cum a observat Yannaras, atunci când „vârfurile extreme ale atrocităților” au fost repetate, „cu fiecare repetare, modelul inițial a fost depășit”. Modelul original adus în România în 1944 a fost construit de Anton Semenovici Makarenko (1888-1939), un pedagog sovietic, specializat în delincvența juvenilă, despre care am amintit. Metodele sale, oglindite ulterior la Pitești, presupuneau readaptarea tinerilor delincvenți, cu „ajutorul” celor mai în vârstă care au fost la rândul lor reeducați. Makarenko a lucrat cu subiecții săi în colonii. Între 1927 și 1935, el și-a perfecționat metodele, modelând omul nou pe care dorea să-l creeze după propria imagine idealizată a ofițerilor cekiști cu care s-a asociat. Makarenko și-a dat seama de puterea „colectivului” de a „adapta” comportamentul, punându-și elevii cei mai recalcitranti în dormitorul colectiv pentru o noapte și raportând rezultate excelente și un comportament împlăcut până dimineața. La Pitești, viziunea lui Makarenko a fost ridicată la un cu totul alt nivel, în măsura în care deținuții au fost torturați fizic și psihologic și în rezultatul final în care, alături de torționarii lor, victimele nefericite au fost prezentate, în cadrul unui proces demonstrativ, ca fiind autorii inițiali ai întregii scheme.

În 1944, Piteștiul găzduia deja un grup de elevi și studenți, întemnițați sub regimul Antonescu, printre care Ioan Ianolide și Valeriu Gafencu. Mulți dintre ei erau membri ai Frățiilor de Cruce (FDC), organizația de tineret a Mișcării Legionare. Erau prea tineri pentru a fi deținut vreo funcție politică înainte de arestare; în 1949, nu aveau mai mult de aproximativ 30 de ani și lor li se alăturase un grup arestat în 1948, printre care și Constantin Oprișan, șeful național al FDC. Deținuții de vârstă școlară au fost transferați la Trăgușor, înainte de a începe reeducarea. Prizonierii FDC au reprezentat

o provocare deosebită pentru Țurcanu și echipa sa. Aceștia îmbinau o puternică credință creștin-ortodoxă cu dragostea față de neamul lor; erau disciplinați în practicarea rugăciunii, a spovedaniei, a studiului Bibliei și aveau o puternică etică a ajutorului reciproc - „asistența legionară”, așa cum era numită în derizoriu de către unii din deținuți. Piteștiul a oferit cele mai bune mijloace posibile de testare a metodei Makarenko: exista un grup de control perfect, printre care se aflau unii dintre cei mai talentați și mai religioși studenți din România. Existau, de asemenea, posibilități, niciodată repetabile în altă parte, de a combina toate predispozițiile necesare pentru „succes”: teroare, izolare, surpriză și lipsă de responsabilitate.

Cum trebuia să se facă acest lucru? Pedagogul sovietic Anton Makarenko, în Poemul său pedagogic „Drumul spre viață”, finalizat în 1935, a conceput o metodă de reeducare prin violență și intimidare pentru copiii fără adăpost și infractorii minori. Scopul său era de a impune o nouă personalitate bazată pe valorile materialismului dialectic, care considera existența materială drept determinantă a conștiinței umane. O expresie folosită de prizonieri pentru a descrie acest ideal de individ comunist era homo sovieticus; prin aceasta ei înțelegeau o umanitate stătută, moartă spiritual, în care personalitatea fusese distrusă în favoarea identității colective.

Metoda lui Makarenko a fost folosită, de asemenea, în lagărele de muncă sovietice asupra prizonierilor de război, care mai târziu au format avangarda Armatei Roșii în momentul în care aceasta a invadat Europa de Est începând cu 1944. Printre aceștia s-au numărat și români, care au fost repatriați la sfârșitul războiului și au fost apoi folosiți în cadrul sistemului penitenciar românesc pentru a inflicta torturi fizice și psihologice susținute asupra colegilor lor prizonieri. Tortura și teroarea au fost folosite pentru a „demasca” persoana și a dezvălui „bestia din interior” - presupusa identitate reală a persoanei -, ceea ce a dus în cele din urmă la respingerea forțată a lui Dumnezeu și a țării, la denunțarea familiei și a prietenilor și la mărturisirea unor crime care nu fuseseră niciodată comise. Acest proces de extorcere a mărturisirilor false a fost extins mai târziu, când victimele reeducate au fost folosite ca contaminanți ideologici în cadrul societății. De asemenea, oamenii trebuiau să accepte afirmarea „superiorității” sovietice față de capitalismul occidental și ideea că fiecare membru al clasei muncitoare sovietice putea și trebuia să devină un model de umanitate și cultură sovietică.

Acest program de „reeducare și demascare” de inspirație sovietică a fost realizat între 1949 și 1952 (începând cu Suceava, apoi în închisorile din Pitești, Ocnele Mari, Târgșor, Gherla și Târgu Ocna) și între 1960 și 1964 (la Aiud, Gherla și Botoșani). De

asemenea, experimentul a fost efectuat pe canalul construit de deținuții politici , care lega Dunărea de Marea Neagră, și în sanatoriul de la Târgu Ocna, unde erau deținuți bolnavii în stare gravă. Ignorat aproape în totalitate de mass-media occidentală, acest program a fost supervizat de la Moscova de Beria și de Stalin însuși.

Experimentul reeducării în România s-a desfășurat în două etape: prima, între 1949 și 1952, când au fost întemnițați zeci de mii de tineri care au refuzat să se supună ocupației și ideologiei sovietice; a doua, între 1960 și 1964, când a fost acordată o amnistie generală disidenților politici, în urma retragerii Armatei Roșii în 1958. Aceste două faze au fost diferite în cel puțin două privințe. Prima a avut ca scop reeducarea tinerei generații (în principal studenți și elevi acuzați fie de apartenență la organizații anticomuniste și promonarhiste, fie de a fi „dușmani ai clasei muncitoare”) și aducerea lor în sânul comunismului. Cea de-a doua se adresa persoanelor mature, care, de obicei, trecuseră prin cel puțin un deceniu de închisoare politică. Victimele celei de-a doua etape nu mai trebuiau să fie spălate pe creier (spre deosebire de tinerii supuși primei etape), ci „convinse” prin metode mai subtile să coopereze cu statul comunist. Totuși, aceste metode implicau în continuare configurarea în condiții fizice și privarea de necesitățile de bază ale vieții, alături de otrăvirea și infectarea cu TBC, care se pare că au fost deliberate.

Programul de reeducare și demascare a fost un sistem atent conceput pentru a depersonaliza ceea ce disidentul creștin român Petre Țuțea a descris ca fiind „masca primordială” a umanității, care nu poate fi ștearsă, ci doar deteriorată, și „masca divină”, care poate fi recuperată doar prin „deconspirarea” propriu-zisă a vocației individuale. Contrar teoriilor lui Makarenko, unii deținuți au experimentat prezența divină într-un mod care i-a transfigurat. Unii și-au descoperit misiunea prin întruchiparea narațiunii lui Hristos în propria lor viață. Experiențele lor individuale, ilustrate în opere de artă, relații personale sau tăcere în rugăciune, au fost înțelese de ei ca o mărturie a Întropării. Aceste mărturii puțin cunoscute fac parte dintr-un vast martirolog al secolului XX.

4. Instrumentele metodologice abordate

Dat fiind faptul că tema presupune o abordare bivalentă, și anume istorică și descriptivă, pentru o mai bună congruență a cercetării noastre am folosit metodele istorică și analitică. De asemenea, întrucât analizele noastre presupun și expuneri

teologice, am uzitat și metoda sistematică, care ne-a facilitat precizarea unor puncte de hermeneutică a experienței religioase și a sensului mărturiei. Literatura folosită în argumentare este preponderent în limba română, dar am folosit și cărți/studii în limba engleză.

Subiectul acestei lucrări de doctorat nu a fost ușor de abordat, chiar dacă astăzi există numeroase documente publicate cu privire la el. Este dificil, datorită faptului că, studiind documentele și principalele contribuții ale cercetătorilor care le-au descoperit și publicat, ajungem la concluzia că Biserica Ortodoxă Română în perioada 1945-1964 a avut cumva o istorie dublă. Pe de o parte este istoria oficială, care putea fi descoperită citind mass-media comunistă din acea vreme și revistele bisericești, iar pe de altă parte este istoria neoficială, care iese la iveală studiind documentele din arhivele Securității, din arhiva Partidului Comunist, din arhiva Departamentului Cultelor sau din arhivele tribunalelor care au condamnat clerici sau laici anticomuniști la închisoare sau chiar la moarte. Ultima istorie ne dezvăluie o luptă încordată a conducătorilor Bisericii împotriva intruziunilor comuniștilor în treburile interne ale Bisericii. Atât preoții parohi, cât și stareții, starețele, călugării, călugărițele și laicii au luptat împotriva comunismului cu toate forțele lor. Iar forța lor era credința creștină, pentru care comunismul, propaganda sa ateistă, dictatura sa, disprețul său față de cumsecădenie și tradiție, erau „ciuma roșie”. Sub presiunea statului comunist, Biserica a trebuit să își adapteze viața administrativă practică. Bineînțeles, au existat și piedici, dar niciodată Biserica Ortodoxă nu a făcut o politică de compromis, trădându-și credința, morala sau poporul.

Pentru poporul român, aproape jumătate de secol XX a reprezentat o luptă interioară și exterioară între păstrarea identității și credinței și aderarea la un sistem materialist și totalitarist care dorea să șteargă orice urmă de credință creștină de pe pământul românesc. Regimul comunist a încercat să rupă omul din comuniunea sa cu transcendentul, cu eternitatea, cu sfințenia dată de credința în Dumnezeu, pentru a-l supune ideologiei materialiste, efemere. S-a urmărit o reeducare a poporului român în spiritul „omului nou”, adică un om ascultător, lipsit de opinie și inițiativă proprie, un om „spălat pe creier”. „Omul nou” trebuia să își renege patria, familia pentru a se închina unui regim care, în viitor, îl va face fericit. Se urmărea înlocuirea credinței creștine cu o ideologie materialist-atee. Agenda politică comunistă cerea egalitarism, renunțarea la proprietatea privată în favoarea comunității. Ceea ce poate părea un mod ideal de viață, reprezenta de fapt o modalitate prin care comuniștii puteau accede la

putere și instaura monopolul pentru o perioadă lungă de timp. Comunismul se dorea a fi, dincolo de idealurile politice, o nouă religie în fața căreia toți trebuiau să se plece, să se prosterneze, fiind ultima, singura și suprema ideologie. Poporul român nu a rămas indiferent la această impunere forțată a ideologiei ateiste, ci a căutat să rămână demn și puternic în credința și identitatea sa spirituală moștenită de la strămoși, chiar dacă acest lucru a însemnat privațiuni de libertate, agonie, tortură, destrămarea familiilor.

De la Nero la Stalin, persecuția anticreștină a făcut milioane de martiri în întreaga lume. „Superioritatea” comunismului a constat însă nu numai în faptul că a urmat uciderea creștinilor (pentru că uciderea lor îi elibera de tortură și îi făcea martiri), ci în a ucide credința însăși din mintea și inima lor, pentru a o înlocui, prin teroare, cu abominația materialistă a pustiirii. Planul se aplică sistematic și pe termen lung, la nivel de individ și de țară...aruncați zeci de ani în temnițele ucigașe, împușcați în munți sau deportați în lagărele morții din Siberia, românii au suferit pentru credința lor în Dumnezeu și în menirea creștină a acestui neam.

Căutarea spirituală a omului, foamea și setea lui după dreptatea lui Dumnezeu nu a putut fi oprită de promotorii ideologiei comuniste, care își vedeau adversarii ca pe niște eretici, dușmani care trebuie desființați, exterminați, pentru refuzul lor de a fi reeducați în spiritul „omului nou”. Un întreg aparat de stat a fost creat pentru a impune sistemul stalinist: poliția politică - Securitatea, pionul principal în supravegherea și îndeplinirea misiunii socialist-ateiste, diverși informatori, instigatori și oportuniști, care deveneau umbrele spionilor altora: la locul de muncă, în familie, la școală, în aceeași clădire, în biserică, la sindicat. Membrii de partid, bravi colaboratori ai statului socialist român, au beneficiat de privilegii pentru implicarea lor în reeducarea poporului după modelul stalinist. Cei care refuzau să adere la principii contrare identității naționale erau considerați „dușmani ai națiunii”, „bandiți”, iar împreună cu urmașii lor deveneau cetățeni de mână a doua, fără drepturi de oameni liberi sau de formare intelectuală. Aceștia proveneau din toate categoriile sociale, fie că erau simpli țărani care refuzau să renunțe la pământurile și animalele de fermă, fie că erau burghezi, etichetați drept „dușmani ai poporului” și care se supuneau ideilor imperialist-capitaliste. Conform programului politic comunist, intelectualitatea trebuia desființată pentru ideile sale contrare partidului de guvernământ și pentru simpatia sa față de alte partide politice, fiind înlocuită doar cu cei care se supuneau regimului.

O mare provocare pentru regimul comunist era reprezentată de categoria slujitorilor Bisericii, deoarece aceștia propovăduiau bucuria credinței în Dumnezeu

veșnic și viu, iar comuniștii doreau cu ardoare să elimine orice idee de divinitate din inimile oamenilor. Afecțiunea oamenilor pentru moștenirea strămoșească i-a determinat să reziste în fața gigantului roșu care se întindea puternic în România. Indiferent de regimul politic care a fost, instalat la București, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, ca și cei ai altor culte sau confesiuni au fost mereu pândiți. Atitudinea oamenilor politici a variat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a PF Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodox Române, București, 2013.
2. “Adunarea Organizației Democrației și Unității Socialiste din cadrul Centrului eparhial”, *Mitropolia Banatului*, Timișoara, XXXVIII (1988), 6.
3. “Conferințele de orientare ale preoțimii, ținute în luna septembrie 1960”, *Mitropolia Banatului*, Timișoara, X (1960), 7-12.
4. “Deservenți de culte aleși în comitetele pentru pace”, *Mitropolia Banatului*, Timișoara, V (1955), 7-9.
5. Aioanei, Constantin and Moraru, Frusinica, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu „diavolul roșu”*, în “Altarul Banatului”, XII (2001), 1-3, p. 89-99.
6. Aioanei, Constantin and Troncotă, Cristian, “Desființați mănăstirile” - un ordin care nu a mai sosit, în “Magazin Istoric”, XXXII (1998), 8 (377), p. 29-32.
7. Aioanei, Constantin, Cristian Troncotă, “Contra ‘armatei negre’ a călugărilor și călugărițelor”, în “Magazin Istoric”, XXX (1996), nr. 1 (346), p. 3-5, nr. 2 (347), p. 17-21.
8. Alexandrache, Carmen, *Stat, biserică și societate în spațiul românesc extracarpatic: Discursuri moral-creștine sec. XVII-XVIII*, Editura Universității „Dunărea de Jos”, Galați, 2017.
9. Bourdeaux Michael and Alexandru Popescu, „The Orthodox Church and communism”, în M. Angold (E,d.), *The Cambridge History of Christianity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
10. Bourdeaux, M., *Patriarch and prophets: persecution of the Russian Orthodox Church today* (London: Macmillan, 1969).
11. Bourdeaux, Michael, *Gorbachev, Glasnost and the Gospel* (Sevenoaks: Hodder and Stoughton, 1990).
12. Bourdeaux, Michael, *Opium of the people: the Christian religion in the USSR* (London: Faber and Faber, 1965).
13. Budeancă, Cosmin (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. I, Polirom, 2007.
14. Budeancă, Cosmin (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. II, Polirom, 2008.
15. Budeancă, Cosmin, “Aspecte privind colectivizarea și represiunea comunistă în regiunea Hunedoara. Cazul «Garda Albă»,,, *Corviniana. Acta Musei Corvinensis*, Hunedoara, V (1999), p. 233-238.
16. Calciu-Dumitreasa, G. *Suferința ca binecuvântare*, București: Cathisma. (2008).
17. Cioflâncă, Adrian, Adriana Radu, *Eroi contrafăcuți*, „Revista 22”, 12.02. 2013.
18. Cioflâncă, Adrian, Luciana Jinga (coord.), *Represiune și control social în România comunistă*, Anuarul IICCMER, vol. V-VI, Poliron, 2011.

19. Ciolte, A. și V. Achim (eds.), *Triunghiul Morții, Baia Sprie 1950–1954* (Baia Mare: Gutinul, 2000).
20. CNSAS (coord. Adrian Nicolae Petcu), *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945–1989*, București, Nemira, 2005.
21. Irineu Slătineanu, *“Rugul aprins” de la mănăstirea Antim la Aiud*, București, Ramida, 1998.
22. *Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent*, Volume I: *Monahismul ortodox românesc. Istorie, contribuții și repertorizare*, Editura Basilica, București, 2014.
23. Ivan, Ruxandra (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Polirom, 2009.
24. Jinga, Luciana (coord.), *Identitate, social și cotidian în România comunistă*, Anuarul IICCMER, vol. VII, Polirom, 2012.
25. Jinga, Luciana, Ștefan Bosomitu (coord.), *Între transformare și adaptare. Avataruri ale cotidianului în regimul comunist din România*, Anuarul IICCMER, vol. VIII, Editura Polirom, Iași, 2013.
26. Jowitt, Ken, *Noua dezordine mondială: extincția leninistă*, Curtea Veche, 2012.
27. Longin, Lucia Hossu, *Memorialul Durerii. O istorie care nu se învață la școală*, Humanitas, 2007.
28. Luchian, Nicolae, Adrian N. Petcu, *Clerici și mireni mărturisitori din Arhiepiscopia Iașilor, în închisorile comuniste*, Editura Doxologia, Iași, 2017.
29. Magheți, Doina, Johann Steiner, *Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei*, vol. II, Polirom, 2017.
30. Manea, Vasile, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Editura Patmos, București, 2011.
31. Mareș, Clara, Constantin Vasilescu (coord.), *Nesupunere și contestare în România comunistă*, Anuarul IICCMER, volumul X, Polirom, 2015.
32. Mareș, Clara, Ioana Manolache, Lucian Vasile (coord.), *Locuri ale suferinței: închisori, lagăre și colonii*, Anuarul IICCMER, vol. XIII, Polirom, 2019.
33. Marinescu, Aurel, *Instaurarea conducerii comuniste în România: mărturii 1946-1953*, Editura Sinergii, 2000.
34. Păiușan, Cristina, *Politica patriarhilor României și “colaboraționismul” cu organele statului*, în “Analele Sighet”, vol. VII, 1999, p. 111-117.
35. Păiușan, Cristina, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist. 1945-1958*, I, București, 2001.
36. Părintele Sofian *Rugul Aprins*, București: Editura Bizantină. (2007).
37. Petcu, A. N. *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist*, București: EIBMBOR. (2007).
38. Petcu, Adrian Nicolae, *Chestiunea monahală în RPR*, în “Dosarele Istoriei”, VII (2002), 10 (74), p. 55-58.
39. Săsăușan, Mihai, *Preoți ortodocși din Episcopia Aradului deținuți și arestați în anii 1948-1953*, “Facultatea de Teologie din Arad la zece ani de existență”, Arad, 2001, p. 251-261.

40. Schafhütl, Jean, *Anii pierduți. Amintirile unui arhitect deportat în URSS*, Vremea, 2015.
41. Schifirneț, Constantin, *Geneza modernă a ideii naționale: psihologie etnică și identitate românească*, Editura Albatros, București, 2001.
42. Scrima, André, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, București, Humanitas, 2000.
43. Seiche, F. *Martiri și Mărturisitori Români din secolul XX: închisorile comuniste din România*, Făgăraș: Ed. Agaton. (2010).